

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Слободянюк Максим Богданович

**ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Бойченко Валентина Василівна

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент Волошина Ганна Петрівна

Захист відбудеться 19 травня 2022 року о 9:00 на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. №316

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	7
1.1. Проблема загальнокультурної підготовки майбутніх учителів в психолого-педагогічній теорії та практиці	7
1.2. Особливості загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету	21
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	40
2.1. Діагностика стану загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти	40
2.2. Удосконалення процесу загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету	51
2.3. Аналіз ефективності шляхів удосконалення загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у закладі вищої педагогічної освіти	75
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	95

Актуальність теми дослідження. В умовах модернізації національної системи освіти України особливого значення набуває загальнокультурна підготовка фахівців нової генерації, здатних орієнтуватися в складному соціокультурному просторі, спрямованих на постійне самовдосконалення загальнокультурного рівня, на засвоєння традицій європейської і світової культур, на осмислення проблем освіти в широкому соціально-культурному контексті.

У цьому аспекті актуалізується і проблема професійної підготовки майбутніх учителів у системі навчальної та виховної роботи закладів вищої педагогічної освіти, яка має бути спрямована на формування не лише фахової, методичної, а й загальнокультурної компетентності, на створення культуротворчого освітнього середовища з подальшою готовністю майбутніх учителів до реалізації культурологічного підходу в професійній діяльності.

Основні положення загальнокультурної підготовки студентів визначаються у нормативно-правових документах, які регламентують діяльність освітянської сфери, зокрема: законах України («Про освіту», «Про вищу освіту»); концепціях (Концепція національного виховання, Концепція педагогічної освіти, Концепція «Нова українська школа»); Цільовій комплексній програмі «Вчитель», Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» актуалізують вимоги до загальнокультурної підготовки майбутніх учителів в умовах закладу вищої освіти.

Проблема загальнокультурної підготовки знайшла своє відбиття у багатьох філософських та психолого-педагогічних дослідженнях.

Теоретико-методологічні та дидактичні аспекти загальнокультурної підготовки учнівської молоді розглядали Г.Васянович, А.Арнольдів,

Л.Буєва, І.Кефелі, Г.Дегтярєва, О.Музальов, Г.Онкович та інші; питання культурологічного змісту освіти досліджували З.Донець, І.Луцька, М.Булигіна, Т.Іванова, Л.Руденко, О.Макареня та інші.

Питання реалізації загальнокультурного підходу у системі освіти обґрунтовано у дослідженнях Є.Бондаревської, І.Зязюна, О.Рудницької, В.Сластьоніна; фахову спрямованість культурологічної підготовки – Т.Вінник, З.Гіптерс, З.Скринник та інші.

Окремі питання зазначеної проблеми в контексті професійної підготовки майбутніх учителів розкрито у дослідженнях Б. Андрієвського, Є. Барбіної, В.Гриньової, Н. Кічук, Л. Коваль, Н. Казакової, Л. Петухової та інших.

Аналіз філософської, психолого-педагогічної, культурологічної та методичної літератури дає можливість виділити актуальні аспекти означеної проблеми, такі як: нові вимогами до загальнокультурної підготовленості майбутніх учителів зумовлені сучасними соціокультурними умовами; недостатній рівень уваги до загальнокультурної підготовки студентів в освітньому процесі педагогічного університету.

Отже, об'єктивні потреби суспільства в усвідомленні особистісно-професійної значущості загальнокультурної підготовки майбутніх фахівців, зумовлюють важливість такої підготовки щодо майбутніх педагогів, коли важливу роль відіграє організація ефективної освіти, результатом якої має бути сформована загальнокультурна компетентність, що передбачає знання законів розвитку людства, культури, природи; ставлення до культурного надбання як до найвищої цінності суспільства; в результаті чого набувається досвід, розвивається свідомість.

Водночас, у наукових дослідженнях бракує цілісного аналізу теорії і практики загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету.

Актуальність проблеми та її недостатнє вивчення зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи: **«Загальнокультурна підготовка майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність шляхів удосконалення процесу загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Здійснити аналіз проблеми загальнокультурної підготовки майбутніх учителів.
2. Визначити особливості процесу загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету.
3. Проаналізувати стан загальнокультурної підготовки майбутніх учителів.
4. Обґрунтувати та перевірити ефективність шляхів удосконалення процесу загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету.

Об'єкт дослідження – процес загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у закладі вищої освіти.

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу загальнокультурної підготовки майбутніх учителів в умовах педагогічного університету.

Методи дослідження. Для виконання дослідження були застосовані такі методи дослідження: *теоретичні*: вивчення та аналіз психолого-педагогічних, методичних та нормативних джерел стосовно досвіду загальнокультурної підготовки майбутніх учителів в умовах педагогічного університету; *емпіричні*: спостереження, анкетування студентів та викладачів, педагогічний експеримент.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося на

базі факультету початкової освіти та історичного факультету Уманського державного педагогічного університету.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що у ній проаналізовано сутність понять: «загальнокультурна підготовка, загальнокультурна компетентність», обґрунтовано шляхи вдосконалення процесу загальнокультурної підготовки майбутніх учителів в умовах педагогічного університету.

Практичне значення дослідження визначається тим, що матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані в процесі професійної підготовки студентів закладу вищої педагогічної освіти, а також в системі самоосвіти та післядипломної освіти.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні положення та результати дослідження доповідались на засіданні проблемної групи і кафедри педагогіки та освітнього менеджменту. Матеріали роботи представлені у доповіді на XII Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (24 листопада 2021 р., м. Умань).

Публікації. Основні положення дослідження публікувались у тезах: «Проблема загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічного університету».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, списку використаних джерел (93 найменування), додатків. Загальний обсяг роботи складає 106 сторінок, з яких основного тексту – 84 сторінки.

ВИСНОВКИ

У роботі здійснено теоретичне та експериментальне дослідження проблеми загальнокультурної підготовки майбутніх учителів. Результати, одержані в процесі виконаного дослідження, підтвердили ефективність обраного шляху реалізації мета і вирішення завдань дослідження, що дає

змогу зробити такі висновки:

Загальнокультурну підготовку майбутніх учителів розуміємо як складне структурне утворення у системі вищого порядку – професійно-педагогічній підготовці, вона є складовою цієї системи і системотвірним чинником, що пронизує всі її складові.

Сутність загальнокультурної підготовки розглядаємо у площині чотирьохрівневої структури, стрижнем якої є гуманістична спрямованість особистості майбутніх учителів і освітнього процесу ЗВО; сукупності психолого-педагогічних і культурологічних знань як інформаційної основи загальнокультурної компетентності майбутніх учителів; психолого-педагогічних і культурологічних умінь як операційної основи, що свідомо опановується суб'єктом у навчальному і виховному процесі та реалізовується ним у культуротворчій діяльності; комплексу професійно значущих особистісних якостей як інтегруючої основи, що забезпечує результативний рівень підготовленості студентів до майбутньої професійно-педагогічної діяльності загальнокультурного спрямування.

Складниками з відповідними ознаками загальнокультурної підготовки обрано: ціннісно-мотиваційний; змістово-процесуальний; оцінно-поведінковий.

На підставі визначених ознак схарактеризовано рівні загальнокультурної підготовленості: високий, середній, низький.

У процесі проведення дослідження на початку експерименту з'ясовано, що у більшості студентів сформовані середні і низькі рівні культурологічної підготовленості, що й зумовило необхідність цілеспрямованої роботи з удосконалення шляхів загальнокультурної підготовки майбутніх учителів, зокрема: забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів до загальнокультурної підготовки та відповідної рефлексивної позиції стосовно її удосконалення; опанування майбутніми вчителями сукупністю культурологічних знань та набуття ними культурологічних умінь практичного їх застосування; залучення майбутніх учителів до активної

культурологічної діяльності.

За результатами теоретичного аналізу та даних на початку експерименту запропоновано шляхи удосконалення (форми, методи, засоби) загальнокультурної підготовки майбутніх учителів.

Педагогічний експеримент передбачав проведення цілеспрямованої роботи: мотиваційно-змістового, організаційно-діяльнісного, креативно-поведінкового аспектів вирішення завдань. Робота була спрямована на оволодіння майбутніми вчителями сукупністю психолого-педагогічних та культурологічних знань щодо загальнокультурної підготовки та набуття ними культурологічних умінь їх практичного застосування у професійно-педагогічній діяльності загальнокультурного спрямування.

У процесі проведення експерименту забезпечувалось використання таких форм і методів: бесіди, дискусії, тренінг, самостійна робота за дисциплінами професійної та практичної підготовки, створення культурологічних ситуацій за допомогою кейсу, рольових ігор, «круглих столів», ознайомлення з творчістю відомих діячів культури та мистецтва, науково-дослідницької роботи тощо. Вищезначене сприяло формуванню усвідомленої мотивації до оволодіння культурологічними знаннями та вміннями, прояву інтересу до майбутньої професійно-педагогічної діяльності загальнокультурного спрямування, прагнення займатися нею та самовдосконалюючись.

Також, передбачалося залучення-занурення студентів в активну культурологічну діяльність у процесі проходження ними педагогічної практики, участі у проведенні виховних заходів, котрі сприяли розвитку комунікативних якостей, прояву толерантності, емпатії, реалізації культурологічних умінь у вирішенні професійно-педагогічних ситуацій загальнокультурного спрямування, а також корекції рівнів культурологічної підготовленості шляхом ведення «Портфоліо загальнокультурної підготовки».

Результати проведеного експерименту засвідчили наявність

позитивних змін у рівнях загальнокультурної підготовленості студентів, що є підтвердженням ефективності шляхів удосконалення загальнокультурної підготовки майбутніх учителів.

Аналіз результатів експерименту засвідчив, що в експериментальній групі, де проведено цілеспрямовану роботу з досліджуваного утворення, виявилось 35,3% студентів з високим рівнем загальнокультурної підготовленості (проти 25,5% до початку експериментальної роботи). Середнього рівня означеної підготовленості досягли 50% майбутніх учителів експериментальної групи (порівняно з 41,2% до початку експерименту). Відсоток студентів, у яких було виявлено низький рівень загальнокультурної підготовленості порівняно з результатами на початку експерименту в експериментальній групі значно знизився (з 33,3% до 14,7%).

Отже, одержані результати засвідчують доцільність використання та ефективність запропонованих шляхів удосконалення загальнокультурної підготовки майбутніх учителів у освітньому процесі педагогічних університетів.